

Obsah

Předmluva	5
-----------	---

ÚVOD

KAPITOLA I. FILOZOFIE, JEJÍ PŘEDMĚT A MÍSTO MEZI OSTATNÍMI VĚDAMI	9
1. Vývoj představ o předmětu filozofie	11
2. Základní otázka filozofie	13
3. Dialektika a metafyzika	19
4. Předmět marxisticko-leninské filozofie a její vztah k ostatním vědám	21
5. Stranickost filozofie	25

KAPITOLA II. VZNIK A VÝVOJ MARXISTICKÉ FILOZOFIE	30
1. Sociálně ekonomické a politické předpoklady vzniku marxismu	30
2. Teoretické zdroje dialektického a historického materialismu	32
3. Marxistická filozofie a velké přírodovědecké objevy v polovině 19. století	35
4. Vytvoření dialektického a historického materialismu — revoluce ve filozofii	37
5. Leninovo rozvinutí marxistické filozofie	43

DIALEKTICKÝ MATERIALISMUS

KAPITOLA III. HMOTA A ZÁKLADNÍ FORMY JEJÍ EXISTENCE	51
1. Filozofický pojem hmoty	51
2. Pohyb a jeho základní formy	58
3. Prostor a čas	63
4. Jednota světa	68

KAPITOLA IV. VĚDOMÍ JAKO VLASTNOST VYSOCE ORGANIZOVANÉ HMOTY	72
1. Vědomí — funkce lidského mozku	72
2. Vědomí — nejvyšší forma psychického odrazu objektivního světa	75
3. Vývoj forem odrazu	81
4. Vědomí a řeč. Jejich vznik a vzájemná souvislost	83
5. Vědomí a kybernetika	87
 KAPITOLA V. OBECNÉ DIALEKTICKÉ ZÁKONY VÝVOJE	 90
1. Materistická dialektika jako věda o všeobecné souvislosti a vývoji	90
2. Zákon vzájemného přechodu kvantitativních a kvalitativních změn	94
3. Zákon jednoty a boje protikladů	102
4. Zákon negace negace	109
 KAPITOLA VI. KATEGORIE MATERIALISTICKÉ DIALEKTIKY	 115
1. Obecná charakteristika kategorií dialektiky	115
2. Jedinečné, zvláštní a obecné	117
3. Příčina a účinek	120
4. Nutnost a nahodilost	126
5. Možnost a skutečnost	130
6. Obsah a forma	132
7. Podstata a jev	135
 KAPITOLA VII. PODSTATA LIDSKÉHO POZNÁNÍ	 138
1. Materialistická dialektika — marxisticko-leninská teorie poznání	138
2. Subjekt a objekt	142
3. Praxe. Společensko-dějinný charakter poznání	144
4. Vědění jako duchovní osvojení skutečnosti. Princip odrazu	146
5. Jazyk jako forma existence vědění. Znak a význam	148
6. Objektivní pravda	151
7. Kritérium pravdivosti vědění	155
 KAPITOLA VIII. DIALEKTIKA PROCESU POZNÁNÍ	 159
1. Poznání jako jednota smyslového a racionálního	159
2. Typy poznání: empirické a teoretické, abstraktní a konkrétní. Jed- nota analýzy a syntézy	163
3. Historické a logické. Formy myšlenkové reprodukce objektu	168
4. Dialektika a formální logika	172
5. Vznik a vývoj vědecké teorie. Intuice	174
6. Praktická realizace vědění	178
7. Vědění a hodnota	181

HISTORICKÝ MATERIALISMUS

KAPITOLA IX. HISTORICKÝ MATERIALISMUS JAKO VĚDA	185
1. Vznik historického materialismu	185
2. Předmět historického materialismu	187
3. Zákony vývoje společnosti a jejich objektivní charakter	190
4. Uvědomělá činnost lidí a její role v dějinách. Svoboda a nutnost	196
KAPITOLA X. MATERIÁLNÍ VÝROBA — ZÁKLAD SPOLEČENSKÉHO ŽIVOTA	200
1. Společnost a příroda a jejich vzájemné působení	200
2. Společenské výrobní síly. Člověk v systému výrobních sil	210
3. Výrobní vztahy	218
4. Dialektika vývoje výrobních sil a výrobních vztahů	220
KAPITOLA XI. SPOLEČENSKOEKONOMICKÁ FORMACE. JEDNOTA A MNOHOTVÁRNOST SVĚTODĚJNÉHO PROCESU	228
1. Pojem společenskoekonomické formace	228
2. Struktura společenskoekonomické formace. Základna a nadstavba	230
3. Jednota a mnohotvárnost historického procesu	235
KAPITOLA XII. TŘÍDY A TŘÍDNÍ BOJ	243
1. Vznik a podstata tříd	243
2. Sociální struktura a její změny	248
3. Třídní zájmy a třídní boj. Formy boje a třídní organizace	253
4. Historická nevyhnutelnost likvidace tříd	262
KAPITOLA XIII. HISTORICKÉ FORMY LIDSKÉHO SPOLEČENSTVÍ: KMEN, NÁRODNOST, NÁROD	269
1. Rod a kmen jako historické formy lidského společenství v předtřídní společnosti	269
2. Vznik tříd a rozvoj forem lidského společenství. Národnost. Národ	270
3. Národnostní vztahy za kapitalismu	273
4. Komunismus a budoucnost národů	278
KAPITOLA XIV. POLITICKÁ ORGANIZACE SPOLEČNOSTI	280
1. Přejedod od nepolitické (občinnové) organizace společnosti k politické	280
2. Rozvoj politické organizace a její úloha v životě společnosti	285
3. Politická organizace socialistické společnosti	289
4. Současná historická epocha a politická organizace společnosti	293

KAPITOLA XV. SOCIÁLNÍ REVOLUCE	296
1. Socální revoluce jako zákonitosti směny společenskoeconomických formací	297
2. Historické typy revolucí	303
3. Objektivní podmínky a subjektivní faktor revoluce	307
4. Charakter současného světového revolučního procesu	312
KAPITOLA XVI. STRUKTURA A FORMY SPOLEČENSKÉHO VĚDOMÍ	320
1. Pojem duchovní kultury	320
2. Psychologie a ideologie	322
3. Formy společenského vědomí. Jejich sociální funkce a zvláštnosti	327
4. Relativní samostatnost společenského vědomí. Souvislost a vzájemný vliv forem společenského vědomí	340
5. Společenské a individuální vědomí	343
6. Boj idejí v současné epoše	345
KAPITOLA XVII. VĚDA A JEJÍ MÍSTO A ÚLOHA V ŽIVOTĚ SPOLEČNOSTI	348
1. Věda jako zvláštní jev společenského života	348
2. Historické zákonitosti rozvoje vědy. Věda o přírodě a společnosti	352
3. Vědeckotechnická revoluce a revoluce sociální	359
KAPITOLA XVIII. SPOLEČNOST A OSOBNOST	367
1. Co je to osobnost?	367
2. Zájmy společnosti, sociální skupiny a osobnosti	370
3. Kolektiv a osobnost	373
KAPITOLA XIX. ÚLOHA LIDOVÝCH MAS A OSOBNOSTI V DĚJINÁCH	379
1. Idealistické názory na úlohu lidu a osobnosti v dějinách	379
2. Vědecký názor na úlohu lidových mas v dějinách	383
3. Úloha osobnosti v dějinách	387
4. Historická úloha vůdců dělnické třídy a socialistické revoluce	389
KAPITOLA XX. HISTORICKÝ POKROK	394
1. Podstata historického pokroku	394
2. Kritérium historického pokroku	399
3. Antagonistický charakter společenského pokroku v třídních vykořisťovatelských společnostech	401
4. Odlišné rysy historického pokroku v podmínkách socialismu	404
5. Problém historického pokroku v současné buržoazní sociologii	406

KRITIKA SOUČASNÉ BURŽOAZNÍ FILOZOFIE A SOCIOLOGIE

KAPITOLA XXI. SOUČASNÁ BURŽOAZNÍ FILOZOFIE	413
1. Všeobecná krize kapitalismu a zvláštnosti současného idealismu	414
2. Novopozitivismus — idealistická »filozofie vědy«	416
3. Současný iracionalismus. Existencialismus	424
4. Náboženská filozofie 20. století. Novotomismus	430
5. O jednotě soudobé buržoazní filozofie	436
KAPITOLA XXII. SOUČASNÁ BURŽOAZNÍ SOCIOLOGIE	441
1. Buržoazní filozofie dějin	442
2. Současné buržoazní sociologické teorie	447
3. Buržoazní empirická sociologie	454
Závěr	459